

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Výhody a nevýhody malotřídních škol

Bakalářská práce

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Eliška Fabiánová**
Osobní číslo: **H22189**
Studijní program: **B0288A250002 Humanitní studia**
Specializace: **Humanitní studia – Specializace v pedagogických vědách**
Téma práce: **Výhody a nevýhody malotřídních škol**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Zásady pro vypracování

Cílem práce je téma malotřídních škol z hlediska jejich fungování jako běžné školské instituce. Obsahem práce bude porovnání pojetí a funkce malotřídních škol dnes a v minulosti. Zejména se pak budu věnovat pojetí malotřídních škol v dnešní době. Zaměřím se na možné rozdíly vzdělávání v malotřídní škole a v klasické devítileté základní škole. Pokusím se zjistit možné odlišnosti v přístupu vyučujících k žákům, možné ekonomické rozdíly a způsoby financování.

V praktické části se budu věnovat kvalitativnímu výzkumnému designu. Výzkumný nástroj zde bude polostrukturovaný rozhovor. Zaměřím se na rozhovory s jednotlivými pedagogy malotřídní školy. Cílem těchto rozhovorů bude přiblížit výuku v malotřídní škole z hlediska pedagogů. Jak vnímají problematiku malotřídních škol, jaké benefity, a naopak možná negativa vnímají jako vyučující na malotřídní škole.

Rozsah pracovní zprávy:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7178-999-4.

KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Tvorba školního vzdělávacího programu krok za krokem – s pedagogickým sborem*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4063-7.

PRŮCHA, Jan; JANÍK, Tomáš a RABUŠICOVÁ, Milada (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. Brno: Paido, 1996. ISBN 80-85931-15-X.

VOMÁČKA, Jiří. *Malotřídní školy: nástin pedagogické problematiky*. Liberec: Technická univerzita. Fakulta pedagogická, 1995. ISBN 80-7083-170-7.

Vedoucí bakalářské práce: **prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.**
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: **30. března 2024**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. března 2025**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.
děkan

Ing. Jaroslav Myslivec, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2024

Prohlašuji:

Práci s názvem Výhody a nevýhody malotřídních škol jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 21.3.2025

Eliška Fabiánová

Poděkování

Děkuji panu profesoru PhDr. Karlu Rýdlovi, CSc. za velkou trpělivost a pomoc při vypracování mé bakalářské práce. Ráda bych poděkovala také všem respondentům, kteří si udělali čas a obohatili mou práci o cenné informace.

ANOTACE

Práce se zabývá malotřídními školami jako součástí vzdělávacího systému. Prostřednictvím kvalitativního výzkumu, založeného na rozhovorech s řediteli, pedagogy, rodiči a absolventy malotřídních škol více přibližuje problematiku těchto škol. Cílem práce bylo přiblížit pohled na malotřídní školy z různých perspektiv. Zejména zaměření na výuku, vzájemné vztahy, obecné výhody a nevýhody, možné problémy malotřídek a obecné fungování této školské instituce. Tyto rozhovory mi poskytly náhled na malotřídní školy z rozdílných perspektiv. Rozhovory byly analyzovány formou tematické analýzy. Práce slouží k lepšímu vymezení a charakterizování malotřídních škol, zaměřuje se na specifika vyučování, problematiku malotřídních škol. Řeší ale také pozitiva a negativa, která malotřídní škola nabízí, a se kterými se potýká.

KLÍČOVÁ SLOVA

Malotřídní školy, vzdělávací systém, kvalitativní výzkum, ředitel, pedagog, rodič, absolvent, výuka na malotřídní škole, výhody a nevýhody malotřídních škol, školská instituce, specifika vyučování

TITLE

Advantages and disadvantages of small schools

ANOTATION

This thesis examines small schools as part of the education system. Through qualitative research based on interviews with principals, teachers, parents, and alumni, it explores the issues surrounding these schools. The aim of this study was to present various perspectives on small schools, focusing particularly on teaching, relationships, general advantages and disadvantages, potential challenges, and the overall functioning of these educational institutions. These interviews provided a deeper understanding of small schools from multiple perspectives. The interviews were analysed through thematic analysis. The thesis serves to better define and characterize small schools, focusing on the specifics of teaching and the challenges these institutions face. Additionally, it examines the advantages and disadvantages of small schools, offering a comprehensive perspective on their role within the education system.

KEYWORDS

Small schools, education system, qualitative research, principal, teacher, parent, graduate, teaching in small schools, advantages and disadvantages of small schools, school institution, specifics of teaching

OBSAH

ÚVOD	10
1. Charakteristika malotřídní školy	12
1.1. Málotřídní školy	13
2. Historie malotřídních škol	14
3. Úvod do problematiky malotřídních škol	18
4. Pojetí malotřídních škol dnes	20
5. Pedagog v malotřídní škole	22
6. Žák v malotřídní škole	24
7. Metodologie výzkumu	25
7.1. Použitá metoda výzkumného šetření	25
7.2. Cíl výzkumného šetření a výzkumné otázky	26
7.3. Charakteristika výzkumného souboru	27
7.3.1. Malotřídní škola Přepychy	28
7.3.2. Absolventi malotřídních škol	29
7.4. Tazatelské otázky	30
7.4.1. Tazatelské otázky pro absolventy malotřídních škol	30
7.4.2. Tazatelské otázky pro pedagogy	30
7.4.3. Tazatelské otázky pro ředitelku	31
7.4.4. Tazatelské otázky pro rodiče	31
7.5. Zpracování dat	32
7.6. Prezentace výsledků	33
7.6.1. Vztahy a kolektiv	33
7.6.2. Vzdělávání v kombinovaných třídách	34
7.6.3. Přístupy pedagogů v malotřídní škole	37
7.6.4. Adaptace žáků na nové prostředí	38
7.6.5. Výhody malotřídní školy	39
7.6.6. Nevýhody malotřídní školy	41
7.6.7. Osobní pohled na školu a vzdělávání	43
7.7. Shrnutí hlavních zjištění	44
7.8. Diskuse	46
ZÁVĚR	49
POUŽITÁ LITERATURA	51

SEZNAM ZKRATEK

ČR – Česká republika

RVP – Rámcový vzdělávací program

ŠVP – Školní vzdělávací program

ZŠ – základní škola

ÚVOD

Malotřídní školy jsou v současné době instituce, které jsou ohroženy především kvůli ekonomickým důvodům a nízkému počtu žáků. Přesto mají malotřídní školy své výhody zejména v oblastech venkova. V některých případech se jedná o nejdostupnější možnost školní docházky.

K napsání práce na toto téma mě inspirovalo mnoho faktorů. Zním jak pedagogy i absolventy malotřídních škol, kteří do mé práce přispěli užitečnými a zajímavými informacemi a zážitky během rozhovorů, které jsem prováděla. Velkou inspirací mi byla také moje mamka, která přes dvacet let učí na malotřídní škole.

Podnětem pro mou práci byli i moji prarodiče, zejména obě babičky, které byly žákyně dnes již neexistující malotřídní školy. Často mi o době strávené ve škole, i mimo ní, vyprávěly a jejich vzpomínky, na dnes již zaniklou školu mě inspirovaly k tomu, abych se na toto téma podívala více podrobně.

Dalším impulzem pro tuto práci byla i moje vlastní zkušenost. Během mého středoškolského i vysokoškolského studia jsem měla možnost několikrát absolvovat praxe na malotřídní škole a zažila jsem si tak výuku na vlastní kůži. Měla jsem možnost vést několik vyučovacích hodin, dokonce jsem si zkusila i vyučování více ročníků najednou. Přineslo mi to mnoho zážitků i zkušeností a pochopila jsem, že práce pedagoga na malotřídní škole a zejména výuka ve smíšených třídách není jednoduchá, a to zejména pro začínající pedagogy. I toto téma blíže rozvíjím ve své práci.

K tomuto tématu mě podnítila i skutečnost, že někteří lidé nemají vůbec povědomí o tom, jak vzdělávání na malotřídní škole probíhá. Někdo si nedokáže představit, jak vypadá výuka ve spojených třídách, setkala jsem se i s předsudky lidí, kteří si mysleli, že jde o zastaralý způsob vzdělávání. Přišlo mi zajímavé podívat se blíže i na toto vymezení. Jedním z problémů je i fakt, že se dnes poměrně málo odborníků zabývá malotřídními školami a jejich problematikou. Z hlediska toho není příliš dostupná odborná literatura, která by se malotřídním školám věnovala blíže. V mé práci proto čerpám zejména z prací autorky Kateřiny Trnkové, která se snaží přiblížit malotřídní školy z hlediska běžné vzdělávací instituce a věnuje se například i roli pedagoga v malotřídní škole.

Cílem práce je zjistit aktuální pohled na malotřídní školy, jakožto běžnou vzdělávací instituci a to z pohledu pedagogů, ředitelů, rodičů a absolventů. Práce se skládá z části teoretické

a praktické. V části teoretické se zabývám nejprve základní charakteristikou malotřídních škol z hlediska běžné vzdělávací instituce. Blíže specifikuji historii malotřídní škol, kde se snažím zachytit jejich vývoj v průběhu let a jejich fungování dnes. V následujících kapitolách se pokouším přiblížit aktuální problematiku malotřídních škol. V neposlední řadě se zaměřuji na práci pedagoga v malotřídní škole. Stejně tak se snažím specifikovat roli žáka v malotřídní škole. V druhé části práce – praktické, využívám kvalitativní formu výzkumu prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů. Oslovila jsem zmíněné pedagogy, ředitelku malotřídní školy, rodiče a absolventy, kteří mají zkušenosti s malotřídními školami, protože do tohoto typu školy docházeli v rozmezí řady let. Jedná se o malotřídní školu v obci Přepychy, kde výzkum převážně probíhal. Dále byly provedeny rozhovory s respondenty z malotřídní školy v obci Semechnice, která je již několik let zrušena. Proběhl také jeden rozhovor s absolventkou malotřídní školy v Příšovicích, jež je dnes rovněž zrušena.

Práce slouží pro lepší pochopení malotřídních škol, nastínění možných problémů, se kterými se dnešní malotřídky potýkají. A jsou zde zmíněny výhody a nevýhody malotřídních škol.

1. Charakteristika malotřídní školy

„Základní školy lze rozlišit na základní školy plně organizované, ty které mají všech devět ročníků, anebo neúplně organizované. Malotřídní škola je typem neúplně organizované základní školy, tedy školy pouze s jedním stupněm.“¹

„Za malotřídní školu je označována taková škola, v jejíž alespoň jedné třídě jsou vyučováni žáci více než jednoho ročníku.“²

Typickým charakteristickým rysem malotřídních škol je jejich uspořádání, které se liší od běžných devítiletých základních škol. Malotřídní školy mohou být jednotřídní, dvoutřídní, třídní ale i čtyřtřídní. Díky tomuto nestandardnímu uspořádání může být výuka pro pedagogy mnohdy velmi náročná.

V případě jednotřídní školy se vyučují všechny ročníky současně, tedy pedagog vyučuje jednu, dvě či všechny třídy zároveň. V případě více třídních škol mohou být některé třídy spojeny, zatímco jiné zůstávají samostatné. Více třídní školy jsou vyučovány zejména dvěma a více pedagogy. Oproti minulosti, kdy všechny třídy vyučoval většinou jeden kantor, se dnes na výuce podílí více pedagogů.

„Současná školská legislativa rozlišuje plně organizované nebo neúplně organizované ZŠ. Malotřídní škola je typem neúplně organizované ZŠ, tedy školy s pouze jedním vzdělávacím stupněm. (1. stupeň tvoří 5 ročníků). V některé z jejích tříd jsou tedy vyučováni žáci více než jednoho ročníku. Hovoří se pak o spojených ročnících nebo také o kombinovaných třídách.“³

Celkový počet žáků se v každé malotřídní škole liší. Průměrně malotřídní školu navštěvuje zhruba 29 žáků. Tento počet se však může lišit a odvíjet dle individuálního uspořádání každé malotřídní školy.⁴

Toto netradiční uspořádání kombinovaných tříd může přinášet netradiční situace či výzvy, s nimiž se pedagogové na malotřídních školách pravidelně setkávají. Menší počet žáků má své výhody, ale i určité nevýhody. V rámci své vlastní praxe na malotřídní škole jsem se s těmito

¹ TRNKOVÁ, Kateřina; KNOTOVÁ, Dana a ŠKARKOVÁ, Lucie. *Malotřídní školy v České republice*. Brno: Paido, 2010. s.12. ISBN 978-80-7315-204-8.

² Tatáž, s.11.

³ PRŮCHA, Jan; JANÍK, Tomáš a RABUŠICOVÁ, Milada (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. s. 303. ISBN 978-80-7367-546-2.

⁴ TRNKOVÁ, Kateřina; KNOTOVÁ, Dana a ŠKARKOVÁ, Lucie. *Malotřídní školy v České republice*. Brno: Paido, 2010. s.65. ISBN 978-80-7315-204-8.

situacemi setkala a vím, že výuka v kombinovaných třídách může být pro pedagoga někdy výzvou.

V případě malotřídních škol se personál pohybuje okolo 6 až 7 osob. Často bývají malotřídní školy spojeny s mateřskou školou v jedné obci, což zvyšuje počet pedagogických pracovníků.⁵

„Důvodem pro vznik malotřídních škol je nízký počet dětí ve věku povinné školní docházky ve spádové oblasti. Většinou jde o školy venkovské. V ČR může být malotřídně organizován pouze 1. stupeň ZŠ. S touto situací, týkající se převážně primárního školství, se setkáme takřka na celém světě.“⁶

Zřizovatelem malotřídních škol bývá obec. Malotřídní školy najdeme nejčastěji ve venkovském prostředí. Nejběžněji se jedná o obce s nižším počtem obyvatel. Vznik a vývoj malotřídních škol zahrnuje druhá kapitola.

1.1. Málotřídní školy

Kromě malotřídních škol se můžeme setkat i se školami málotřídními. Tyto dva názvy škola, malotřídní a málotřídní, se často zaměňují či se chybně vysvětlují jejich významy. Škola malotřídní má všech pět ročníků oproti málotřídní škole, která může mít ročníky čtyři nebo také pouze jeden.

Málotřídky jsou školy neúplné, znamená to tedy, že nemusí mít zpravidla otevřené všechny ročníky, jak je tomu u plně organizovaných škol. Můžeme se tak setkat s malotřídkami, které mají méně tříd než kolik je ročníků. Jedná se o kombinované třídy. V jedné třídě se učí žáci více ročníků pod dohledem jednoho pedagoga.

Tyto dva pojmy, bývají často zaměňovány i v odborné literatuře. Někteří autoři tyto pojmy zaměňují nebo mezi nimi nevidí zásadní rozdíl.

Například Průcha tyto dva pojmy nerozlišuje a jak již bylo uvedeno, popisuje, že málotřídní školy jsou takový typ škol, ve kterých jsou alespoň v jedné třídě vyučováni žáci dvou nebo více ročníků najednou.⁷

⁵ TRNKOVÁ, Kateřina; KNOTOVÁ, Dana a ŠKARKOVÁ, Lucie. *Málotřídní školy v České republice*. Brno: Paido, 2010. s.67. ISBN 978-80-7315-204-8.

⁶ PRŮCHA, Jan; JANÍK, Tomáš a RABUŠICOVÁ, Milada (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. s. 303. ISBN 978-80-7367-546-2.

⁷ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. s. 145-146. ISBN 978-80-262-0403-9.

2. Historie malotřídních škol

V této kapitole se zaměřím na historii malotřídních škol, která nám pomůže lépe pochopit, jak se tyto školy postupně vyvíjely a jaký mají dnes význam.

Podle profesora Jana Průchy, který se zabývá vývojem a historií školství v průběhu let, je samotný vznik malotřídních škol úzce spojen s odstraňováním negramotnosti. Malotřídky jsou výsledkem reakce na potřebu zajistit gramotnost a základní vzdělání, které bude dostupné široké společnosti. Zejména i v málo osídlených oblastech či vesnicích.

„První elementární školy zřizované na našem území i v okolní Evropě v důsledku povinné školní docházky byly v podstatě všechny organizovány jako školy malotřídní.“⁸

V roce 1774 s příchodem Tereziánských školských reforem docházelo k velkému rozkvětu školství. Hlavním úkolem této doby bylo odstranit negramotnost a zlepšit tak vzdělání obyvatelstva. Díky novým reformám přichází mnoho změn v oblasti školství. Nejdůležitějším faktorem bylo zavedení povinné školní docházky pro děti od 6 do 12 let. V tomto roce byl také přijat návrh Ignaze von Felbigera. Na základě přijetí jeho nové reformy byly vymezeny tři druhy školských institucí a to školy: triviální, hlavní a normální. Tyto školské instituce se lišily zejména počtem tříd nebo územím, na kterém se nacházely. V podstatě se jednalo o školy malotřídní.⁹

Školy triviální byly často jedno až dvoutrídni školy, ve kterých se kromě základního trivium vyučovaly také základy hospodářství. Vyznačovaly se také tím, že se v jedné třídě učili žáci různého věku. Triviální školy se později vyvinuly ve školy obecné. Ve školách hlavních se nacházely třídy tři, vyučovaly trivium a byly rozšířené o další předměty. Normální školy se vyznačovaly čtyřmi třídami, ale také sloužily budoucím pedagogům jako příprava pro jejich povolání.¹⁰

Struktura a uspořádání těchto škol byla podobná dnešním malotřídním školám. Samotný pojem „malotřídní škola“ se ale poprvé objevuje až ve školském zákoně z roku 1869. S příchodem nových reforem můžeme v 19. století sledovat mnoho změn týkajících se škol samotných.

⁸ TRNKOVÁ, Kateřina; KNOTOVÁ, Dana a ŠKARKOVÁ, Lucie. *Malotřídní školy v České republice*. Brno: Paido, 2010. s.16. ISBN 978-80-7315-204-8.

⁹ PRŮCHA, Jan; JANÍK, Tomáš a RABUŠICOVÁ, Milada (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. s. 39. ISBN 978-80-7367-546-2.

¹⁰ Tamtéž.

Zejména vidíme změny ve struktuře škol. Školní docházka se prodlužuje na osm let a zavádí se také nové druhy škol. Právě zde se lidové školy formují na školy obecné a měšťanské: ¹¹

„Reforma provedená zákonem z r. 1869 zavedla nové typy lidových škol (obecné a měšťanské), nové instituce pro vzdělávání učitelů (učitelské ústavy), vymezila nový obsah pro vzdělání, povinnost školní docházky, stanovila pravidla pro zřizování škol a zásady hmotného a sociálního zabezpečení učitelů.“ ¹²

Díky této reformě, která je známa jako Hasnerův zákon, se povinná školní docházka rozšířila na 8 let a rozdělila školu na obecnou a měšťanskou. Měšťanské školy se nejčastěji vyskytovaly ve větších městech nebo městysech. Obecné školy na rozdíl od měšťanských, bychom našli spíše v menších obcích. Většinou pouze s jednou či dvěma třídami. Tyto školy se vyznačovaly svou dostupností, vyučovalo se zde trivium a poskytovaly zejména základy vzdělání. Samotné učivo zde nebylo tolik náročné na rozdíl od škol měšťanských. Důležité je zmínit, že se tyto školy přizpůsobovaly venkovským podmínkám, chudším oblastem, ve kterých nebylo možné zřídit měšťanské školy. Na počátku 20.století celkový počet malotřídek roste. Pro učitele bylo vyučování náročné, například v jedné třídě se běžně vyučovalo 80 dětí na jednoho pedagoga. ¹³

Z této struktury škol se odvíjela struktura dnešní základní školy:

„Pětiletá škola obecná byla předchůdkyní dnešního prvního stupně základní školy, tedy toho, co bylo nejprve označováno jako škola počáteční, později jako škola obecná.“ ¹⁴

„Obecné školy v průběhu 1. republiky početně vzrostly (na počátku třicátých let jich bylo 10 372), převažovaly však dvoutrídky (2 786) a jednotrídky (2 710).“ ¹⁵

Kromě toho zastávaly také školy funkci nejen vzdělávací, ale začaly se stávat společenskými centry jednotlivých obcí.

¹¹ TRNKOVÁ, Kateřina; KNOTOVÁ, Dana a ŠKARKOVÁ, Lucie. *Málotřídní školy v České republice*. Brno: Paido, 2010. s.16-17. ISBN 978-80-7315-204-8.

¹² PRŮCHA, Jan; JANÍK, Tomáš a RABUŠICOVÁ, Milada (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. s. 40-41. ISBN 978-80-7367-546-2.

¹³ TRNKOVÁ, Kateřina; KNOTOVÁ, Dana a ŠKARKOVÁ, Lucie. *Málotřídní školy v České republice*. Brno: Paido, 2010. s.16. ISBN 978-80-7315-204-8.

¹⁴ Tatáž, s.18.

¹⁵ PRŮCHA, Jan; JANÍK, Tomáš a RABUŠICOVÁ, Milada (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. s. 41. ISBN 978-80-7367-546-2.

„Další významnou reformou byl Malý školský zákon, díky němu se v roce 1922 začal omezovat počet žáků v jedné třídě. Stále platilo, že základní školství zůstalo organizováno jako malotřídní.“¹⁶

Pro malotřídní školy platily speciální osnovy. Jejich vyučovací obsah byl upraven a zkrácen. Obsah byl vyčleněn pro děti stejného věku do tzv. oddělení. Ta byla navržena tak, aby se děti nižších ročníků mohly učit samostatně a děti vyšších ročníků byly spojeny. Děti tak probíraly učivo, běžně určené několika ročníkům.¹⁷

„Malotřídní školy tak získaly pověst institucí, které poskytují méně kvalitní vzdělání.“¹⁸

Značnou nevýhodou žáků venkovských malotřídek byl fakt, že neměly přístup ke vzdáleným městským školám, které nabízely daleko širší vzdělávací možnosti. Z tohoto důvodu musely děti navštěvovat pouze obecné osmileté školy.

Po konci 2. světové války se malotřídky formují zejména vlivem vnějších událostí, jedná se o velký zásah do školství v didaktice, metodických postupech, celkové organizaci. Velký vliv na vývoj školství obecně mělo právě sovětské školství. Toto školství ve výuce preferovalo spolupráci dvou a více škol, rozšířené vyučování nebo přerazování výuky pátého ročníku do nejbližší plně organizované školy.¹⁹

„Pojem malotřídní škola byl z osnov vypuštěn a nahrazen termínem škola s menším počtem tříd, který měl naznačovat, že se jedná o rovnocennou národní školu.“²⁰

Situace pro malotřídní školy nebyla lehká, začala se prosazovat koncepce střediskového osídlení. Obce se rozdělovaly na perspektivní a neperspektivní, tedy ty obce, které neměly co nabídnout a jejich školy byly tak určeny k zániku.

„V druhé polovině sedmdesátých a osmdesátých let se také budovaly, podobně jako ve vyspělých západních zemích, velké, plně organizované ZŠ. Vedla k tomu především snaha o akontabilitu a efektivitu ve školství a vzdělávání. Ve 2. polovině osmdesátých let se začalo

¹⁶ TRNKOVÁ, Kateřina; KNOTOVÁ, Dana a ŠKARKOVÁ, Lucie. *Malotřídní školy v České republice*. Brno: Paido, 2010. s. 20. ISBN 978-80-7315-204-8.

¹⁷ *Tatáž*, s. 21-22.

¹⁸ *Tatáž*. s. 21.

¹⁹ PRŮCHA, Jan; JANÍK, Tomáš a RABUŠICOVÁ, Milada (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. s. 303. ISBN 978-80-7367-546-2.

²⁰ TRNKOVÁ, Kateřina; KNOTOVÁ, Dana a ŠKARKOVÁ, Lucie. *Malotřídní školy v České republice*. Brno: Paido, 2010. s.24. ISBN 978-80-7315-204-8.

otevřeně hovořit o neuváženém rušení malotřídek. Po změně situace se pak mohly obce stát nově zřizovatelem škol. V letech 1990-1996 vzniklo 308 nových ZŠ, z nich 257 malotřídních.“²¹

Nové politické situace přinášely i nové změny pro školy. Obec se nově mohla stát zřizovatelem školy. Obnovování malotřídních škol bylo v této době hlavní. Malotřídky byly pro děti možností vzdělání, za kterým nyní nemusely dojíždět do nejbližšího města či obce s úplnou základní školou.²²

²¹ PRŮCHA, Jan; JANÍK, Tomáš a RABUŠICOVÁ, Milada (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. s. 304. ISBN 978-80-7367-546-2.

²² TRNKOVÁ, Kateřina; KNOTOVÁ, Dana a ŠKARKOVÁ, Lucie. *Malotřídní školy v České republice*. Brno: Paido, 2010. s. 31-32. ISBN 978-80-7315-204-8.

3. Úvod do problematiky malotřídních škol

I když se malotřídní školy mohou od klasických základních škol lišit svou strukturou, plní zcela stejnou vzdělávací funkci. Cílem malotřídní školy je vzdělávání, stejně jako u devítileté základní školy. Malotřídky se zaměřují na rozvoj kompetencí, vzdělávání a výchovu dětí, pro které platí povinná školní docházka.

Na malotřídních školách se obvykle vyučuje pouze do pátého ročníku, tedy první stupeň základního vzdělávání. Žáci, kteří dokončí pátý ročník, musí pokračovat ve vzdělávání na jiné škole, která poskytuje i druhý stupeň základního vzdělávání. Děti často dojíždějí do blízkého města nebo obce, kde se nachází úplná základní škola s devíti ročníky nebo někteří žáci přecházejí po absolvování prvního stupně na víceletá gymnázia. Tento přechod do nového prostředí může být náročný pro děti, ale i rodiče, ať už z hlediska dojíždění nebo seznamování se s novým školním prostředím, novými pedagogy a začleňování do nového kolektivu.

Z hlediska kombinovaných tříd platí podmínky dle školského zákona č. 561/2004 Sb., který stanovuje minimální počty žáků ve školách na prvním stupni. Počet žáků je následující: ²³

„S jednou třídou – 10 žáků, škola s dvěma třídami – 12 žáků v průměru na třídu, škola se třemi třídami – 14 žáků v průměru na třídu, škola se čtyřmi a více třídami – 15 žáků v průměru na třídu.“²⁴

Kombinované třídy jsou jistou zátěží zejména pro pedagogy. Učitel kombinované třídy se musí věnovat více ročníkům najednou, což bývá náročné.

Jednotřídky jsou pak zejména nejobtížnější na samotnou přípravu i výuku. Pedagog musí být schopen věnovat se dvěma i více ročníkům současně. Musí být schopen improvizace a rychlého přizpůsobení se nastalé situaci. Musí si umět rozvrhnout hodinu mezi jednotlivé třídy tak, aby měl dostatek času na probrání učiva ve všech třídách.

Dvoutřídní a třítrídní školy nemusí být z hlediska pedagoga tak náročné jako jednotřídky. Bývá zde více tříd, tudíž zde vyučují minimálně dva pedagogové. V případě dvoutřídních škol je pět ročníků rozděleno do dvou tříd. Ve trojtřídní škole je pět ročníků rozděleno do tří tříd.

²³ PRŮCHA, Jan; JANÍK, Tomáš a RABUŠICOVÁ, Milada (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. s. 304-305. ISBN 978-80-7367-546-2.

²⁴ Tamtéž.

Jak již bylo zmíněno v kapitole o historii malotřídních škol, malotřídky plní nejen funkci vzdělávací, ale mají i další významné role. V některých venkovských prostředích se stávají důležitou součástí obce, která ovlivňuje společenský život místních obyvatel.

*„Venkovská škola, a především malotřídní škola má poněkud odlišné postavení v místě své působnosti, než je tomu u městské školy. Toto postavení by se dalo označit jako výsadní, neboť bývá jedinou školou v obci. V minulosti se od malotřídních škol očekávalo nejen to, že se budou věnovat vzdělávání a výchově dětí, ale také že svou činností přispějí k rozvoji své obce.“*²⁵

Malotřídní školy přispívají a podporují místní venkovské prostředí a posilují komunitní život. Jsou důležitou součástí venkovské komunity, protože mimo vzdělávání zajišťují i různé kulturní a společenské akce. Těmito aktivitami posilují soudržnost místních obyvatel. Jedná se o místo, kde se scházejí děti, rodiče, pedagogové, ale i místní obyvatelé obce.

Ze své praxe a vlastních zkušeností, jsem si také všimla, že vztahy mezi pedagogy a místními obyvateli bývají na malotřídních školách velmi úzké. Díky tomu malotřídní škola pomáhá stmelovat místní komunitu a posiluje vzájemnou podporu mezi obyvateli.

²⁵ TRNKOVÁ, Kateřina; KNOTOVÁ, Dana a ŠKARKOVÁ, Lucie. *Malotřídní školy v České republice*. Brno: Paido, 2010. s. 125. ISBN 978-80-7315-204-8.

4. Pojetí malotřídních škol dnes

Jak již bylo zmíněno, v malotřídních školách se můžeme setkat s výukou dvou a více ročníků v jedné třídě. Tedy žáci různých věkových kategorií se učí společně. Takový způsob vyučování nám může připadat jako možná alternativa vzdělávání.

Například Jan Průcha o malotřídních školách jako o možné alternativě vzdělávání polemizuje:

*„Hlavním znakem malotřídních škol je to, že se v nich provádí vyučování s věkově smíšenými skupinami žáků. Jeden učitel vyučuje současně žáky dvou či více ročníků, což samozřejmě vyžaduje aplikaci specifických forem učení a vyučování. A právě toto vyučování s věkově smíšenými žáky je dnes v západoevropské pedagogice považováno za typ alternativy či inovace vzdělávání.“*²⁶

Průcha popisuje společné znaky malotřídek s alternativními formami vzdělávání. Zmiňuje vyučování ve skupinách. Vyučování více ročníků najednou je hlavním znakem malotřídek. V tomto případě se vyučování podobá jistým alternativním formám výuky. Pedagog zadá práci jedné třídě a mezitím se věnuje dalšímu ročníku. Dalším podobným znakem, bývá fakt, že se v jedné třídě vyučují společně děti věkově odlišné. Jsou to děti, které mají jiné dovednosti i znalosti. Práce v těchto skupinách přirozeně vede děti ke společné kooperaci. Vzájemně si mohou pomoci i spolupracovat.²⁷

Průcha zmiňuje i negativa, jedním z nich je ekonomická stránka malotřídek. Jedná se o velké téma, které je často debatováno. Malotřídky jsou vzhledem k jejich velikosti nákladnější než větší školy. To se týká zejména nákladů spojených s údržbou, vytápěním nebo i platy zaměstnanců. Počet žáků je totiž v porovnání s většími školami výrazně nižší. Z toho důvodu se zdá provoz malotřídek jako nevýhodný.²⁸

Dalším negativem malotřídních škol může být i nedostatek kvalifikovaných pracovníků. Zejména odborníků, kteří jsou zkušení, mají praxi a dokáží se přizpůsobit nelehké výuce v kombinovaných třídách. Například vysoké školy se soustředí zejména na přípravu budoucích pedagogů a jejich výuku v úplných školách. V případě malotřídních škol je těžké si vůbec

²⁶ PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 69-70. ISBN 978-80-7178-999-4.

²⁷ Tatáž, s.70.

²⁸ Tatáž, s. 71.

představit výuku v kombinovaných třídách, zejména pro začínající pedagogy může být tato práce náročná a vyžaduje spoustu úsilí.²⁹

Je tedy otázkou, zda můžeme malotřídní školy považovat za jednu z alternativních možností výuky. Jistými znaky se alternativním koncepcím škol podobá, ale stále se jedná o školu, která je založena na tradičním školském systému. Vyučování zde probíhá podle RVP, které je platné pro všechny školy.

Jana Kratochvílová se v knize Tvorba vzdělávacího a školního programu mimo jiné zmiňuje i o tvorbě ŠVP, které si každá škola tvoří individuálně. Uvádí zde, že pro neúplné školy je tvorba školního vzdělávacího programu náročná.

„Náročnost způsobuje: celkový počet pedagogů je malý – nestačí pokrýt všechny vzdělávací oblasti, musí si určit priority a postupně zpracovávat zbývající oblasti. Pedagogové mají malou možnost vést odbornou diskusi nad pojetím předmětů, výstupy a učivem s kolegy stejné aprobace.“³⁰

Kratochvílová zmiňuje možné způsoby řešení:

„Navázat spolupráci s jinou, svým zaměřením blízkou školou nebo školami a navázat spolupráci učitelů (jednotlivci).“³¹

²⁹ PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2012. s. 71. ISBN 978-80-7178-999-4.

³⁰ KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Tvorba školního vzdělávacího programu krok za krokem - s pedagogickým sborem*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s.73. ISBN 80-210-4063-7.

³¹ Tamtéž.

5. Pedagog v malotřídní škole

V následující kapitole se podrobněji zaměřím na práci pedagoga na malotřídní škole. Ta se v některých případech může dosti odlišovat od práce na úplné základní škole. Pedagog se na malotřídní škole setkává s různými nevšedními situacemi.

„Heterogenní věková skladba žáků nepočtených tříd nutí učitele kombinovaných (nebo také spojených) tříd volit různé formy přímé či nepřímé výuky s různými skupinami žáků.“³²

Jak již bylo zmíněno, práce pedagoga zahrnuje například výuku kombinovaných tříd, kdy učitel vyučuje dva, a v některých případech i více ročníků současně. Vyučující se v jeden moment věnuje například prvnímu ročníku, se kterým probírá v matematice danou látku a zároveň se musí věnovat i ročníku druhému, který probírá zcela odlišné učivo v matematice či jiném předmětu. Tyto situace, s kterými se vyučující na malotřídkách běžně setkávají, vyžadují jistou míru přizpůsobení, improvizace a schopnost efektivně reagovat na různé potřeby žáků různých věkových skupin. Umět skloubit zcela odlišné učivo a vytvořit tak smysluplnou hodinu, která dokáže žáky správně motivovat a zaujmout, a přitom musí být srozumitelná pro všechny děti, aby si zvládly osvojit každé učivo, pochopily ho a dokázaly s ním dál pracovat.

Během své praxe na malotřídní škole jsem často tyto pedagogy obdivovala, zejména jejich schopnost vyučovat až tři různé ročníky současně, přičemž s každým ročníkem probíraly zcela odlišné učivo. Pro pedagogy je klíčová příprava. Musí si dobře rozvrhnout čas, naplánovat jednotlivé aktivity a následně je efektivně využít v praxi. Tento způsob výuky se může začínajícím pedagogům jevit jako chaotický. S rostoucí praxí se pedagogové na malotřídní škole dokážou lépe přizpůsobit a jejich práce se stává méně náročnou. I přesto však může být vyučování náročné a vyčerpávající, vzhledem k tomu, že vyžaduje vysokou míru organizace a dobrou přípravu. Velkým pozitivem však je, že učitel může využít práci jednotlivých tříd ke vzájemné spolupráci. Žáci často pochytili probírané učivo jiné třídy, a tím se nevědomky učí. Zapamatované informace pak využívají při svých hodinách.

Ne každý pedagog je schopen vyučovat na malotřídní škole. Na druhé straně jsou učitelé, kteří by malotřídní školu nevyměnili za žádnou jinou. Zatímco pedagog na klasické škole zadá žákům úkol a čeká až ho vypracují, pedagog na malotřídní škole zadá úkol jedné třídě a jde pracovat s druhou.

³² PRŮCHA, Jan; JANÍK, Tomáš a RABUŠICOVÁ, Milada (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. s. 305. ISBN 978-80-7367-546-2.

Díky menšímu počtu dětí v jednotlivých ročnících má šanci si učitel vytvořit s žáky vřelejší a mnohdy přátelštější vztah, než může učitel ve třídě s dvaceti a více žáky.

6. Žák v malotřídní škole

Žáci se v kombinovaných třídách učí jeden od druhého. Při pozorování výuky na malotřídní škole jsem zaznamenala právě tyto situace. Každý ročník má zadanou svou práci, často se stává, že paní učitelka položí otázku starším dětem, ale s odpovědí přijde žák z nižšího ročníku. Tyto situace se opakovaly i v jiných hodinách. Děti se učí prací, kterou mají zadanou, ale také tím, že sledují ostatní. Pracují, ale zároveň vnímají, co paní učitelka dělá s jinou skupinou a tím se učí. Děti ve spojených třídách jsou oproti ostatním daleko samostatnější, což vyžaduje i způsob výuky. Umí se lépe přizpůsobit, umí velmi dobře spolupracovat mezi sebou, pomáhají si navzájem.

Žáci se mohou potýkat i s omezenými možnostmi sociálních interakcí, jelikož kolektivy na malotřídkách bývají malé nebo i věkově rozdílné. Na druhé straně právě díky malému kolektivu vznikají mezi dětmi pevné vztahy. Děti dobře znají všechny spolužáky, není tu takové tabu, které běžně vzniká na velkých školách, což je velká výhoda i pro pedagogy, kteří tak mají velkou šanci předcházet šikaně. Znají dobře každé dítě a je pro ně snadnější přizpůsobit požadavky jeho schopnostem a pomoci mu. Lze zde snadněji uplatňovat individuální přístup.

7. Metodologie výzkumu

Výzkum byl zahájen 14. února 2025. Poslední rozhovor byl proveden 3. března 2025. Hlavní metodou výzkumu byly polostrukturované rozhovory, pomocí kterých jsem se dozvěděla informace, potřebné pro výzkum. Zároveň měli respondenti volnost více se vyjádřit ke konkrétním tématům. Před započítím rozhovorů jsem si předem připravila tazatelské otázky, které sloužily jako podklad pro rozhovor. Pokud respondent odbočil od tématu, nebránila jsem mu v tom, aby vyjádřil svůj názor, ale diskusi jsem se snažila směřovat zpět ke stanoveným otázkám. Během rozhovorů respondenti vzpomínali na období, kdy sami navštěvovali malotřídní školu a díky tomu jsem se dozvěděla spoustu zajímavých informací nejen o výuce na malotřídní škole. Rozhovory tak byly přirozenější, a i díky tomu jsem více porozuměla výpovědím respondentů. Dotazovaným jsem tak ponechala prostor vyjádřit svůj vlastní názor a aktivně jsem reagovala na témata, se kterými během rozhovoru sami přicházeli. Nejkratší rozhovor trval 25 minut a nejdelší rozhovor 1 hodinu a 30 minut.

Veškeré rozhovory byly předem domluvené. Stanovil se přesný čas a místo našeho setkání. Domluva probíhala telefonicky či osobně. Rozhovory pak probíhaly formou osobního setkání s každým respondentem individuálně, mimo jednoho rozhovoru, který probíhal online. Respondenti byli předem upozorněni o nahrávce rozhovoru. Všechny rozhovory byly provedeny a nahrávány se souhlasem každého respondenta. V průběhu rozhovorů jsem pokládala předem připravené otázky, které se týkaly hlavních cílů mého výzkumu. Respondentům jsem dávala prostor více hovořit o svých zážitcích a vlastních zkušenostech, což obohatilo celý výzkum o užitečné informace.

7.1. Použitá metoda výzkumného šetření

Pro tento výzkum jsem zvolila kvalitativní výzkum, konkrétně metodu polostrukturovaných rozhovorů, pomocí kterých měli respondenti možnost více popsat své vlastní zkušenosti, zároveň jsem se držela předem stanovených otázek.

„Slovo interview je anglického původu a skládá se ze dvou částí. Inter znamená „mezi“ a view znamená „názor“ nebo „pohled“. Název naznačuje, že jde o interpersonální kontakt. Nejčastěji jde o kontakt tváří v tvář, i když někdy se používá i telefonické interview.“³³

³³ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, s. 110. ISBN 80-85931-79-6.

Rozhovor slouží pro zachycení informací, ale i k většímu pochopení motivů a postojů respondenta. V průběhu rozhovoru můžeme pozorovat gestikulace či mimiky respondenta. Můžeme zachytit jeho emoce a blíže tak pochopit jeho postoj na kladenou otázku. Při rozhovoru je velice důležitá atmosféra, kterou respondent pociťuje v jeho průběhu.³⁴

Při výzkumu šlo primárně o to, zjistit již zažité zkušenosti respondentů s malotřídní školou a právě rozhovor byl ideálním způsobem, jak tyto informace získat.

Rozhovor může být strukturovaný s předem danými otázkami a jasnou strukturou. Nestrukturovaný, který ponechává respondentů i tazateli volnost, výhodou mohou být nové nečekané informace pro tazatele. Pro svůj výzkum jsem zvolila druh polostrukturovaného rozhovoru: „*Kompromisem mezi těmito dvěma možnostmi je polostrukturované interview, u kterého se respondentovi nabídnou alternativy odpovědí, ale potom se ještě od respondenta žádá objasnění anebo vysvětlení. Podle situace se polostrukturované interview může blížit více strukturované nebo naopak nestrukturované formě.*“³⁵

7.2. Cíl výzkumného šetření a výzkumné otázky

Cílem výzkumu je pochopit problematiku malotřídních škol z pohledu pedagogů, ředitele školy, rodičů a samotných absolventů. Důležité jsou v tomto případě osobní zkušenosti všech dotazovaných.

Na základě výzkumu jsem definovala následující výzkumné otázky:

1. Jak prostředí malotřídní školy, především kolektiv a vztahy, ovlivňují individuální přístup pedagogů a rozvoj žáků?
2. Jak výuka ve smíšených třídách ovlivňuje individuální přístup pedagogů a rozvoj žáků?
3. Jaké specifické vzdělávací metody a strategie využívají pedagogové v malotřídní škole a jak tyto přístupy ovlivňují vzdělávací proces?
4. Jak absolventi vnímají přechod z malotřídní školy do nového prostředí?
5. Jaké jsou hlavní výhody a nevýhody malotřídní školy z pohledu ředitelů, rodičů, pedagogů a absolventů?
6. Jaké zkušenosti a vzpomínky si respondenti odnášejí z malotřídní školy a jak je zpětně hodnotí?

³⁴ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, s. 110. ISBN 80-85931-79-6.

³⁵ Tatáž, s. 111.

7.3. Charakteristika výzkumného souboru

Výzkum probíhal celkem s osmi respondenty. Z toho byly všechny ženy. Pro větší přehlednost jsem rozdělila respondenty do čtyř kategorií. Jedná se o absolventy malotřídní školy, pedagogy, kteří aktuálně vyučují na malotřídní škole, ředitelku malotřídní školy a rodiče.

S každým respondentem zvlášť byla domluvena osobní schůzka, jeden z rozhovorů probíhal online. Rozhovory s pedagogy a ředitelkou malotřídní školy probíhaly konkrétně v Základní škole Přepychy. Dále mě zajímal pohled rodičů, jejichž děti navštěvovaly nebo aktuálně stále navštěvují malotřídní školu, tyto rozhovory probíhaly také osobně v malotřídní škole Přepychy. Konkrétní rozhovory s absolventy malotřídních škol pak probíhaly osobně, již mimo základní školu. Po vzájemné domluvě jsem se s absolventy sešla na předem domluveném místě, většinou v soukromí. Mimo jednoho rozhovoru, který byl proveden online. Rozhovory byly se souhlasem všech respondentů nahrávány a následně zpracovány.

Někteří respondenti zastávali více kategorií. Rozhovor proběhl s ředitelkou malotřídní školy Přepychy. Paní ředitelka zde zároveň působí jako pedagog, je i absolventkou této školy a zároveň tuto školu navštěvují její děti.

Další rozhovor proběhl s mojí mamkou, která na malotřídní škole působí jako učitelka přes dvacet let.

Následně proběhly rozhovory s rodiči, jejichž děti docházely do malotřídní školy. Celkem dvě respondentky, se kterými jsem dělala rozhovor. Z toho jeden rodič byl zároveň i absolventem malotřídní školy.

V poslední kategorii, absolventi malotřídních škol, byly provedeny rozhovory se čtyřmi absolventy různých malotřídních škol. Mezi nimi byly i obě mé babičky, které jsem zmiňovala. Absolventi navštěvovali různé malotřídní školy. Zbylí respondenti zůstali v anonymitě. Pro větší přehlednost jsem vytvořila tabulku s přehledem všech respondentů. Je zde zmíněn věk a pohlaví respondenta a také jakou malotřídní školu konkrétně navštěvoval.

RESPONDENT	VĚK	POHLAVÍ	MALOTŘÍDNÍ ŠKOLA
ŘEDITELKA	44	Žena	Přepychy
PEDAGOG	48	Žena	Přepychy
RODIČ 1	58	Žena	Přepychy
RODIČ 2	44	Žena	Přepychy
ABSOLVENTKA 1	69	Žena	Semechnice
ABSOLVENTKA 2	69	Žena	Semechnice
ABSOLVENTKA 3	23	Žena	Přepychy
ABSOLVENTKA 4	77	Žena	Příšovice

7.3.1. Malotřídní škola Přepychy

Rozhovor byl proveden i s ředitelkou malotřídní školy. Rozhodla jsem se oslovit ji zejména pro její zkušenosti pedagoga. Ve své funkci ředitelky působí poměrně krátkou dobu, avšak díky 22 letům praxe učitelky na této škole má bohaté zkušenosti, velmi dobře zná prostředí i specifika malotřídní školy. Rozhovor s paní ředitelkou byl velice bohatý na informace ohledně malotřídní školy, jelikož ona sama byla žákyní na této škole, poté zde začala pracovat jako pedagog a zároveň do této školy chodí i její děti, které sama měla možnost i vyučovat.

Základní škola v Přepychách je malotřídní typ školy, kde se aktuálně nachází tři třídy, ve kterých se vyučuje celkem pět ročníků. Děti poté pokračují ve vzdělávání na jiné škole, v nejvíce případech dojíždí do blízkého Opočna nebo Voděrad, které se nachází pár kilometrů od obce Přepychy, tyto školy jsou totiž devítileté. Škola se v obci nachází již od 19. století, jak mi sama paní ředitelka sdělila, jedná se o starší budovu, která je modernizovaná. I přesto se škola potýká s nedostatkem prostorů. Maximální kapacita této školy je 45 dětí. Osobně jsem do této školy zavítala hned několikrát díky mé praxi a navíc zde pracuje i moje mamka jako učitelka žáků 2. a 3. třídy. Díky tomu jsem tuto malotřídní školu mohla poznat zblízka a osobně jsem se mohla seznámit s metodami výuky na této škole. Jedná se o školu, která má smíšené třídy. Nyní je škola strukturovaná následovně: první ročník se nachází samostatně v jedné třídě. Dále druhý a třetí ročník je společně v další třídě. A ve třetí třídě je spojen čtvrtý a pátý ročník.

7.3.2. Absolventi malotřídních škol

Pro svou práci jsem se rozhodla oslovit i obě mé babičky, jelikož navštěvovaly stejnou malotřídní školu, každá jiný ročník. Přišlo mi skvělé zejména to, že jsem díky jejich vyprávění měla možnost poznat, jaké bylo vyučování na malotřídní škole za dob jejich mládí. Malotřídní škola, kam obě mé babičky docházely se nacházela v obci Semechnice. Již několik let tato malotřídní škola neslouží svým účelům, její prostory jsou využívány k jiným aktivitám. Děti jsou tak dnes nuceni dojíždět ze Semechnic do již zmíněného Opočna, kde se nachází devítiletá základní škola. Díky těmto rozhovorům jsem měla aspoň malou příležitost poznat, jak tato malotřídní škola fungovala dříve.

Atmosféra při rozhovoru byla uvolněná a já se tak dozvěděla mnoho užitečných informací, zážitků i vzpomínek z babiččina studia na malotřídní škole. Mým babičkám je 69 let a malotřídní školu navštěvovaly v 60. letech. V době, kdy babičky tuto školu navštěvovaly, zde byly čtyři ročníky, jednalo se o smíšenou třídu. Tudiž na škole vyučoval pouze jeden pedagog po celou dobu, kdy babičky pobývaly na této škole. Děti tak od páté třídy musely dojíždět do základní školy v Opočně, která se nachází zhruba pět kilometrů od obce Semechnic.

Jeden rozhovor proběhl s absolventkou malotřídní školy v Příšovicích. Škola byla podobně strukturována a dnes se také jedná o již zaniklou instituci. Další rozhovory s absolventkami se už týkaly pouze obce Přepychy, kam respondentky docházely do již zmíněné malotřídní školy.

7.4. Tazatelské otázky

Otázky jsem přizpůsobila dle každé kategorie respondentů. Tazatelské otázky jsem rozdělila do podkapitol pro větší přehlednost.

7.4.1. Tazatelské otázky pro absolventy malotřídních škol

- Jak byste charakterizoval/a malotřídní školu, kterou jste navštěvoval/a?
- Proč se vaši rodiče rozhodli právě pro malotřídní školu?
- Jak vzpomínáte na dobu, kdy jste navštěvoval/a malotřídní školu?
- Vzpomínáte si na vztahy s ostatními spolužáky a měl/a jste možnost navazovat vztahy s vrstevníky jiných věkových skupin?
- Nabízela malotřídní škola i mimoškolní aktivity?
- Jaký byl váš vztah s pedagogem?
- Vzpomínáte si na některé přístupy učitelů k vám jako žákovi/žákyni?
- Jak například netradiční přístup ve smíšených třídách nebo velikost třídy ovlivnilo vaše vzdělání?
- Hodnotíte vyučování na malotřídní škole jako přínosné, vyhovoval vám tento způsob výuky?
- Jaký pro vás byl přechod na druhý stupeň ZŠ?
- Jaké výhody zpětně vidíte v malotřídních školách oproti klasickým devítiletým školám?
- Jaké vidíte naopak nevýhody?
- Formovala vás nějak malotřídní škola či ovlivnila vás ve vašem osobním životě?
- Kdybyste se mohl/a vrátit zpět, zvolili byste opět malotřídní školu? Proč ano nebo ne ?

7.4.2. Tazatelské otázky pro pedagogy

- Jak dlouho vyučujete na malotřídní škole?
- Co obnáší práce pedagoga na malotřídní škole a jaké jsou vaše zkušenosti s výukou na malotřídní škole?
- Jaké metody a strategie využíváte při výuce, zejména pak ve smíšených třídách?
- Jak podporujete individuální potřeby a tempo učení jednotlivých žáků?
- Je práce pedagoga na malotřídní škole náročná?
- Jaké výhody má malotřídní škola?

- Myslíte, že menší třídy umožňují učitelům lépe reagovat na individuální potřeby studentů?
- Jaké naopak nevýhody vnímáte na malotřídce?
- Jak je náročné vyučovat různorodé věkové skupiny v jedné třídě?
- Co byste změnil/a na současném školském systému, kdybyste měli možnost?

7.4.3. Tazatelské otázky pro ředitelku

- Jak byste charakterizovala Vaši školu?
- Jaké vidíte výhody na vaší malotřídní škole z pohledu vzdělávacího procesu?
- Jak probíhá výuka ve smíšených třídách?
- Uplatňují pedagogové při výuce specifické přístupy? Pokud ano, považujete tyto přístupy za přínosné?
- Jak se přizpůsobujete různým věkovým skupinám a úrovním dovedností v jedné třídě?
- Jaké nevýhody má malotřídní škola?
- Jakým výzvám čelíte v rámci provozu malotřídní školy?
- Jak na vaší škole funguje spolupráce s rodiči?
- Jak se menší tým zaměstnanců projevuje ve schopnosti školy reagovat na různé situace?
- Jaká je role místní komunity v chodu školy?
- Je práce ředitelky na malotřídní škole náročná, co tato práce obnáší?
- Jaké jsou vaše dlouhodobé cíle pro školu?
- Jaké změny byste navrhla v českém školství, aby lépe vyhovovalo potřebám malotřídních škol?

7.4.4. Tazatelské otázky pro rodiče

- Jaké faktory hrály důležitou roli při výběru školy?
- Jak hodnotíte kvalitu výuky na malotřídní škole?
- Jak na malotřídní škole bylo přistupováno k individuálním potřebám vašeho dítěte?
- Jaké přínosy jste u svého dítěte během studia v malotřídní škole zaznamenal/a?
- S jakými nevýhodami spojenými s malotřídní školou jste se setkali?
- Jaké byly vztahy mezi dětmi na malotřídní škole?
- Jak hodnotíte komunikaci se školou?

- Byla adaptace na nové prostředí pro vaše dítě náročná, setkali jste se s nějakými obtížemi při přechodu na jinou ZŠ?
- Jak byste porovnal/a přístup v malotřídní škole a klasické devítileté škole?
- Kdybyste měli možnost dát znovu své dítě do malotřídní školy, udělali byste to?
- Doporučili byste malotřídní školu rodičům, kteří uvažují o malotřídní škole pro své dítě?

7.5. Zpracování dat

Následně jsem rozhovory analyzovala použitím tematické analýzy. Rozhovory jsem zpracovala dle tematických okruhů.

Analýzu jsem započala nejdříve podrobnou transkripcí rozhovorů a poté jsem začala proces kódování, který probíhal označením hlavních klíčových bodů. Každý rozhovor jsem pečlivě přečetla a následně jsem vytvořila hlavní témata práce. Ty jsem dále rozdělila do jednotlivých kategorií:

Prostředí malotřídní školy, do kterého jsem zahrнула vztahy, kolektiv v malotřídní škole a jakým způsobem byla malotřídní škola strukturována. Tedy zda se v malotřídní škole nacházely smíšené třídy nebo výuka probíhala v jednotlivých třídách po ročnících.

Jak výuka ve smíšených třídách ovlivňuje individuální přístup pedagogů a rozvoj žáků.

Jaké specifické vzdělávací metody a strategie využívají pedagogové v malotřídní škole a jak tyto přístupy ovlivňují vzdělávací proces.

Jak absolventi vnímají přechod z malotřídní školy do nového prostředí.

Jaké jsou hlavní výhody a nevýhody malotřídní školy z pohledu ředitelů, rodičů, pedagogů a absolventů.

Jaké zkušenosti a vzpomínky si respondenti odnášejí z malotřídní školy a jak je zpětně hodnotí.

Tato témata odděluji a následně popisuji napříč všemi respondenty.

7.6. Prezentace výsledků

7.6.1. Vztahy a kolektiv

Má první otázka se zabývala prostředím malotřídní školy, zejména mě zajímaly vztahy a kolektiv v malotřídní škole. Respondenti se napříč rozhovory vzájemně shodovali v tom, že menší počet žáků ve třídě je velkou výhodou.

Ředitelka: *„Vidíme hned, když začíná nějaký konflikt, a snažíme se ho okamžitě vyřešit.“*
Z hlediska zaměstnanců ředitelka zdůrazňuje: *„Tým zaměstnanců je hodně stálý – známe se velmi dobře, jsme přátelé i v běžném životě, dokonce rodinní příslušníci.“*

Pedagog: *„Na naší malotřídní škole, díky menšímu počtu žáků je každý znám, a kolektiv funguje jako jedna velká rodina.“*

Rodič 1: *„Děti chodily do školy, protože jsme se sem nastěhovali, a automaticky jsme je dali sem, protože škola je rodinná a všichni se známe i mimo školu.“*

Rodič 2: *„Škola byla dostupná, protože jsme ji měli hned naproti. Všichni jsme se setkávali nejen ve škole, ale i mimo ni, což utvářelo opravdový kolektiv, kde každý věděl, kdo je kdo.“*

Mimo to rodiče často hovořili o komunikaci, která probíhala bezproblémově v rámci toho, že se nejen děti, ale i dospělí měli možnost více poznat, a to hlavně díky menšímu kolektivu.

Absolventka 3: *„Protože jsem byla dost stydlivé dítě, které úplně nemělo rádo hodně lidí, myslela jsem, že to bude pro mě snesitelnější.“*

Přirozené navazování vztahů se staršími i mladšími dětmi jak ve škole i tak mimo ni, popisovali i ostatní respondenti.

Absolventka 2: *„My na malotřídce jsme byli taková parta, nikdo nevyčníval, každý měl svou roli v kolektivu. A pamatuji si, že koho jsem potkala, s ním jsem nikdy neměla problém, byli jsme k sobě opravdu otevření. Nepovídali jsme si jenom na chodbách školy, ale i mimo ni. Když jsme spolu šli ven, tak to prostě bylo jinak – jsme z jiných tříd, ale stejně jsme si úplně stejně rozuměli.“*

Absolventka 1: *„Byla to vlastně taková rodina. Děti na sebe dávaly pozor a všechny si pomáhaly. Měli jsme opravdu silný vztah ke škole i k sobě.“*

Absolventka 3: *„To, jak jsme se v té škole znali mezi sebou, bylo fakt super. Bylo to vlastně takové rodinné.“*

Ve výpovědích respondentů se často opakovalo, že převládá v malotřídní škole přátelská až rodinná atmosféra. Díky menšímu počtu zaměstnanců i žáků se respondenti v malotřídní škole cítili jako v důvěrném, ale zároveň silném kolektivu. Respondenti často uváděli, že v malotřídní škole vládne až uvolněná atmosféra a to zejména díky blízkým vztahům žáků mezi sebou, tak i například s blízkými vztahy k zaměstnancům. I ze strany rodiny a školy probíhala dle respondentů komunikace vždy bez problémů, díky těmto blízkým konexím.

Ředitelka: *„Když vidíme, že nějaké dítě potřebuje podporu, okamžitě kontaktujeme rodiče a pracujeme s ním. To nám umožňuje udržet kolektiv, ve kterém se každý cítí součástí.“*

I přes příjemnou atmosféru, kterou zmínili všichni respondenti, se u některých absolventů přesto vyskytly problémy s šikanou. Absolventka uvedla, že je více introvertnější typ a nechtěla na sebe upozorňovat, bála se, že se situace zhorší, proto o šikaně nejprve nechtěla nikomu říci.

Absolventka 3: *„Když mě zavolali a zeptali se mě na situaci, tak jsem pak jenom brečela, protože jsem se bála, aby to nebylo ještě horší.“*

Situace se dle respondentky dlouho neřešila, ale po vzájemném rozhovoru mezi školou a rodinou se šikana podchytila a začala více řešit. Respondentka uvedla, že se i přesto ve škole necítila dobře a dost to ovlivnilo celý její pohled na školu i do budoucna, sama uvádí, že je to dávno, co se tato událost stala, ale i tak bylo vidět, že kdyby nebylo této situace její pohled na školu by dnes možná mohl být jiný.

7.6.2. Vzdělávání v kombinovaných třídách

O smíšených třídách blíže hovořím v teoretické části práce. Co mne zejména zajímalo byl pohled pedagogů a pak zejména absolventů malotřídní školy na výuku ve smíšených třídách.

Ředitelka: *„Máme třídy rozdělené – v 1. třídě se děti nejprve seznamují se školou. Pokud je jich méně, spojíme je, aby se učily spolu. Na každou hodinu si musí učitel udělat přípravu pro 2. ročníky a naplánovat samostatnou práci pro děti, aby to vyšlo rovnoměrně.“*

Pedagog: *„Na malotřídní škole je práce vlastně jako každá jiná, jen je to trošku obtížnější, protože pracujete s dětmi z různých věkových kategorií. Musíte si tu hodinu správně rozvrhnout, aby dostaly prostor všechny třídy.“*

O náročnosti výuky ve smíšených třídách hovoří paní ředitelka i paní učitelka, které mají dlouholetou praxi. Obě zmiňují důležitost příprav, které jsou pro ně klíčové i po několika letech

praxe. Pro obě pedagožky bylo zpočátku náročné vyučovat více ročníků současně. Dnes pro ně výuka ve smíšených třídách nepředstavuje větší problém, ale i tak, je třeba, aby se na hodinu předem vždy dobře připravily.

Rodič 1: *„Malotřídní škola umožnila, aby starší děti pomáhaly mladším. Díky menšímu počtu dětí se každému věnovalo více, což bylo patrné i při výuce, kdy se vzájemně doplňovaly.“*

Absolventka 2: *„My jsme se učili ve smíšených ročnících, což pro nás byla výhoda. Protože, když nám něco nešlo, starší nám to pomohli lépe pochopit. Učili jsme se od sebe, starší ukazovali mladším. To byla příležitost, že jsme se vlastně vzdělávali mezi sebou.“*

Absolventka 1: *„Byli jsme rozděleni do ročníků, ale vždy jsme si vzájemně pomáhali. Starší děti byly jako naši mentoři, přišlo nám to přirozené.“*

Absolventka 3: *„Po celou dobu jsem byla v malotřídní škole, kde jsme byli vždycky spojeni s jinou třídou. V 1.třídě jsem byla společně s druháky, ve 3.třídě se čtvrtáky a pátáky. To nás naučilo spolupracovat a učit se jeden od druhého.“*

I paní učitelka zmiňuje, že při plánování výuky se snaží záměrně vymýšlet takové aktivity, aby mezi sebou mohly spolupracovat různé ročníky.

Pedagog: *„Děti si zvyknou a vědí, že když pracuji s jednou třídou, tak ta druhý má většinou svou samostatnou práci. Často dělám i společnou práci pro všechny, že se vlastně zapojují a pracují například druhý a třetí ročník. Mají společnou práci a musejí si vlastně navzájem pomáhat a tím využívají znalosti jak z té druhé třídy tak i z té třetí.“*

Z odpovědí respondentů bylo zřejmé, že výuka ve smíšené třídě vedla ke vzájemné komunikaci i kooperaci žáků z odlišných ročníků. Právě na tomto základě si děti mezi sebou budovaly, a i aktuálně budují blízké vztahy. Prostředí, které smíšené třídy vytváří přirozeně podporuje vzájemnou komunikaci, vede děti ke spolupráci s mladšími i staršími vrstevníky. Absolventky například uvádějí, že bylo přirozené vzájemně si mezi sebou pomáhat, zejména starší děti, které pomáhaly těm mladším.

Respondentů, ale zejména bývalých žáků malotřídní školy, jsem se také ptala na to, zda pro ně byla výuka ve smíšených třídách problematická či nepřehledná. V tomto případě záleželo velmi na individualitě jedince. Jsou tací, komu tento způsob výuky nemusí vadit a přizpůsobí se mu bez problémů, ale některým tento způsob výuky nemusí vyhovovat a potýkají se s problémy, které je mohou provázet po celou dobu jejich studia na malotřídní škole.

Absolventka 2: „Ze začátku, než jsem se do toho dostala, jsem byla docela zmatená, protože jsme se učili různé věci v jeden okamžik – někdo měl matematiku, někdo psal, my jsme dělali výtvarnou výchovu...bylo těžké se orientovat, ale postupně jsme se naučili, jak to skloubit. Paní učitelka měla vše pod kontrolou, i když jsme byli různí.“

Absolventka 1: „Někdy mi přišlo, že to bylo hektické, když jsme se učili úplně jiné věci, než co probíral starší ročník. Ale zase jsme se tím dost rychle naučili, jak být soustředění a jak pracovat na různých úkolech v jednom čase. Takhle jsem byla schopná dělat úkoly i na dalších předmětech, které měl někdo jiný.“

Absolventka 4: „Já si myslím, že to bylo dobré, třeba ti starší si zase zopakovali něco od mladších. To bylo pozitivní, ale zároveň se o nás díky tomu museli více starat. Určitě to ale špatné nebylo, všichni jsme prošli zdárně.“

Absolventka 3: „Někdy mi přišlo, že to bylo hektické, když jsme se učili úplně jiné věci, než co probíral starší ročník...Často, když nám zadali úkol a pak šli zkontrolovat úkol do té druhé třídy, tak místo, abych dělala svou práci, jsem poslouchala, co si tam vypráví.“

Žáci mohou mít problémy se soustředěním na svou práci v případě, že se ve třídě vyučuje více ročníků najednou. Jak absolventi uvádí, vyučování pro ně zpočátku bylo náročnější. Výuka ve smíšených třídách se může zdát hektická, ale z rozhovorů vyplývalo, že si respondenti odnesli více užitečných dovedností. Tento způsob výuky je naučil větší samostatnosti. I na tento problém jsem se zeptala paní ředitelky, která zmiňuje, že se nejedná o velkou překážku. Problémová se výuka ve smíšených třídách může pak zdát zejména žákům, kteří mají diagnostikovou poruchu soustředění.

Ředitelka: „Když máme dítě s ADHD, tak tam ty děti opravdu mají trošku problém s tím, že se musí soustředit na svoji práci, ale to jsme třeba vyřešili tím, že jsme koupili sluchátka, takže třeba jeden chlapec, když má samostatnou práci, tak si prostě sluchátka nasadí a soustředěnost se mu hned zlepší.“

Myslím, že právě pro děti se specifickými poruchami učení je tento typ školy jistou výhodou, mohou pracovat v pomalejším tempu a paní učitelka se žákům může věnovat více, poskytuje dětem větší oporu. Ovšem pro žáky, kteří mají poruchu pozornosti, se smíšené třídy mohou jevit jako problém. Nemusí se tak lehkou přizpůsobit prostředí, které pro ně může působit trochu chaoticky.

7.6.3. Přístupy pedagogů v malotřídní škole

Moje další otázky cílily na přístupy pedagogů k žákům na malotřídní škole. Při rozhovorech často zaznívalo, že se díky menšímu počtu dětí ve třídě, pedagogové žákům mohou věnovat více individuálně. Tento přístup zmínili téměř všichni respondenti. Problém pro respondenty nastal ve chvíli, kdy měli přestoupit na druhý stupeň základní školy, kde se dětem kvůli většímu počtu žáků, již pedagogové nemohli věnovat tak, jak tomu bylo ve škole malotřídní.

Pedagog: *„Práce na malotřídní škole mě naučila, jak improvizovat a přizpůsobit si hodinu tak, aby každý dostal individuální péči. Když jsem začínala, byla pro mě náročná příprava, ale po letech to jde přirozeně.“*

Absolventka 1: *„Pamatuji si, že když někomu něco nešlo, paní učitelka ke každému přišla a vše mu osobně vysvětlila. To mi opravdu pomohlo naučit se pracovat vlastním tempem.“*

Absolventka 2: *„Individuální přístup učitelů mi dodal sebevědomí. Měli jsme pocit, že každý z nás je v té třídě slyšen a podpořen. To je pro mě zásadní zkušenost.“*

Rodič 1: *„V naší škole se paní učitelky věnovaly každému individuálně – když měl někdo problém, hned se s ním osobně setkaly a vysvětlily mu učivo, což nám dodávalo pocit, že se o naše děti opravdu starají.“*

Dále se rodič vyjadřuje: *„Náš starší syn měl dysgrafii a dyslexii a s ním pracovali daleko lépe právě tady, než ve velkých školách. Paní učitelka věnovala dětem tolik času, že když něco nešlo, hned to řešila individuálně.“*

Pedagog: *„Když pracuji s dětmi, vím o každém vše. Problémy se řeší hned a každý dostane individuální pozornost, kterou potřebuje.“*

I od paní ředitelky jsem zjistila, že se dětem konkrétně v jejich malotřídní škole věnují, dokonce nad rámec vyučování. Například doučování pro děti, které se připravují na přijímací zkoušky na gymnázium, či pro děti, které potřebují učivo více vysvětlit do hloubky.

Ředitelka: *„Vždycky záleží hodně na probrané látce. Učitel si musí naplánovat, jak rozdělí výuku pro děti, které jsou rychlejší, a ty, které potřebují více času. To může působit hekticky, ale naši zkušení pedagogové to zvládnou.“*

Pedagog: *„Na malotřídní škole pracuji s více třídami najednou, což znamená, že musíme mít opravdu dobré plánovací schopnosti a dokázat rozdělit práci tak, aby nebyla zvýhodněna jen jedna věková skupina.“*

Přístupy pedagogů jsou různé a mohou se lišit a také velmi záleží, jak učitel svou práci uchopí. Respondenti o učitelích mluvili převážně kladně, ale i tak se vždy najdou případy, kdy učitel nemusí žákovi nebo žákyni sednout. Respondenti v tomto kontextu hovoří o lásce k přírodě, sportu či literatuře, kterou u nich učitelé v malotřídní škole mohli rozvíjet i díky venkovskému prostředí a spojení s přírodou.

Absolvent 4: *„Myslím, že jsme celkem paní učitelku zlobili, byla mladá, ale dobrá kantorka. Některé hodiny probíhaly i tak, že pokud jsme měli svoji práci hotovou mohli jsme si číst. Často nám nosila knížky a rozvíjela v nás lásku k literatuře.“*

7.6.4. Adaptace žáků na nové prostředí

Dotazovala jsem se také ohledně adaptace žáků na nové prostředí. Zajímalo mě, zda je pro děti náročný přechod na druhý stupeň základní školy či gymnázium z malotřídní školy a jak tento přechod respondenti vnímají. Jak děti zvládají začlenění se do nového kolektivu, jak rychle se adaptují na nové prostředí a zda zde vznikají nějaké problémy. Dotazovala jsem se také na přístup k dětem, který se může od přístupu na malotřídní škole lišit.

Ředitelka: *„Naši žáci jsou hodnoceni jako dobře připravení, zejména díky individuálnímu přístupu, ale přechod do větší školy je vždy výzvou – ten malý kolektiv, který je doma, se najednou rozdělí a děti musí najít své místo v novém prostředí.“*

Rodič 1: *„Přechod na devítiletou základní školu byl pro naše dítě náročný. Například syn byl v nové třídě často jediný z naší malotřídní školy, což bylo těžké, ale postupně se s novým prostředím adaptoval.“*

Absolventka 1: *„Přechod na devítiletou základní školu byl pro mě kritický. Najednou nás bylo mnohem více a učitelé se nemohli věnovat každému zvlášť. I když jsem se nakonec adaptovala, chyběla mi ta rodinná atmosféra, kterou jsem měla v malotřídní škole.“*

Absolventka 2: *„Přechod z malotřídky znamenal, že jsme se museli naučit pracovat ve větším kolektivu. Zpočátku to bylo nepříjemné, protože jsme byli rozděleni a ztratili ten rodinný kontakt.“*

Absolventka 3: *„Byli jsme rozděleni a ztratili ten rodinný kontakt, který jsme měli na malotřídce...Naučilo mě to ale zodpovědnosti, a to pro mě bylo pozitivum. Pro mě jako introverta, jsem ocenila, že ta pomoc na druhém stupni už nebyla taková, že jsem se prakticky*

mohla ztratit v tom kolektivu. Ale právě tím jsem se naučila, že se mám za sebe postavit a nebát se.“

Z hlediska adaptace na nové prostředí absolventka dodává: *„Chvilíčku mi trvalo, než jsem se začala bavit se všemi, byl to pro mě šok, že je se mnou najednou tolik lidí ve třídě. Na to jsem vůbec nebyla zvyklá, takže pár měsíců jsem se bavila pouze s kamarádkou, kterou jsem znala.*“

Absolventka uvádí, že pro ni začlenění bylo zpočátku náročnější, ale postupem času se adaptovala a později již neměla žádné problémy. Byla přijata do nového kolektivu.

Rodič 2: *„Když jsem já osobně jako malá přecházela z malotřídní školy na druhý stupeň základní školy, byl to trochu šok, rozdělili nás vlastně do tří tříd po třiceti. Ani nás, co jsme přišli z Přepych nedali společně do jedné třídy. Chvilí trvalo, než jsme se začlenili. Ale celou základní školu jsme pořád byli ti z vesnice, co tam nastoupili až dýl, protože ostatní se vlastně znali od mateřské školy a šli společně až do té osmičky. Takže s tímto jsme se potýkali, ale nakonec jsme zapadli.*“

Z hlediska svých dětí rodič pouze dodává: *„Já si myslím, že jim to i prospělo. Ony sami mi potvrdily, že jsou rády, ten přístup tam byl úplně jiný. Na každý předmět jiný učitel, na tohle si musely zvyknout, ale jinak byly celkem spokojení, neviděla jsem žádný velký problém.*“

Absolventi se stejně jako každý žák či dítě, dlouho adaptovali na nové prostředí. Hlavním problémem pro respondenty bylo zejména zvyknout si na novou školu, jejíž třída se většinou pohybovala okolo 20-30 dětí, což je celkový počet maximální kapacity většiny malotřídek. Zvyknout si na větší počet dětí pro někoho neznamenal větší komplikaci, pro některé jedince to vyžadovalo značnou míru úsilí, kdy trvalo i několik měsíců, než si na nové prostředí zvykli.

7.6.5. Výhody malotřídní školy

Do celkových výhod respondenti zahrnovali zejména blízké vztahy, které vznikají mezi dětmi, které se velmi dobře znají se svými mladšími i staršími vrstevníky. Navíc je značnou výhodou i postavení malotřídních škol nejběžněji v obcích, kde se místní obyvatelé lépe znají mezi sebou. I tento aspekt u respondentů převládá jako značná výhoda. Škola má přehled o svých žácích a pokud se naskytne nějaký problém, řeší se okamžitě. Jak rodiče, tak i paní ředitelka se v rozhovoru zmínili, že ve škole není problém s komunikací. Například paní ředitelka uvedla, že se na jejich škole za celá léta nepotýkali s šikanou ani jinými závažnými problémy. Pokud se naskytne problém, škola kontaktuje rodiče a problém se ihned řeší. Díky menšímu počtu dětí

mají pedagogové lepší přehled o tom, co se ve škole děje, velmi dobře znají své kolegy i každého žáka.

Ředitelka: *„Malotřídní škola má tu výhodu, že si děti navzájem pomáhají i mimo školní čas. Není to jen o škole, ale i o vytváření vztahů, které přetrvávají dlouhá léta.“*

Často v rozhovoru zmiňovala jako velký benefit komunikaci s rodiči, protože díky menšímu počtu dětí mají pedagogové možnost i dobře poznat jejich rodiče.

Ředitelka: *„Rodiče se často zapojují do dění naší školy, což posiluje komunitní charakter a umožňuje vytvořit silné vzory pro děti.“*

Výhody menšího kolektivu zmiňují respondenti i dále v rámci výuky a individuálního přístupu k žákům.

Absolventka 3: *„Výhodou byl vstup do té školy, že jsem nebyla najednou vhozena do třídy s velkou kupou dětí, ale že nás tam bylo jen pár. Všechny jsem znala, ...nás bylo v celé škole asi třicet, to vnímám jako to velké plus, že jsem trošičku pomaleji mohla začít v té škole.“*

Ředitelka: *„Malotřídní škola je ideální pro děti, které se mohou těžko přizpůsobovat velkému kolektivu. Větší pozornost, kterou dostanou, je výhoda už od začátku.“*

Pedagog: *„Na naší malotřídní škole opravdu poznáte každého žáka. Děti se navzájem podporují. To je pro mě ta největší výhoda. Přesně vím na koho se zaměřit, na co se příště více soustředit, takže určitě je to veliká výhoda.“*

Rodič 1: *„To, že škola je blízko domova a že se děti navzájem znají, je obrovská výhoda. Vždy jsme věděli, co se děje.“*

Absolventka 2: *„Učili nás být samostatní a vzájemně se podporovat.“*

Absolventka 4: *„Ty mé zážitky jsou jenom pozitivní. Že to byl menší kolektiv a věkově nám to vůbec nevadilo, celkově bych řekla, že je to dobrá zkušenost.“*

7.6.6. Nevýhody malotřídní školy

O nevýhodách a problémech malotřídky jsem si povídala s paní ředitelkou, která mi přiblížila zejména finanční problémy, se kterými se jako malotřídní škola potýkají. Dále zmiňovala i problémy s nedostatkem prostorů v budově školy.

Ředitelka: *„Nevýhoda spočívá hlavně v omezených finančních prostředcích a nedostatku prostor. Budova je stará a kapacita se nedá snadno rozšířit, což omezuje možnosti mimoškolních aktivit.“*

O možnostech financování jsme s paní ředitelkou hovořily více, ptala jsem se také, jakým způsobem finance pro školu získává a zda je tato částka dostatečná.

Ředitelka: *„S penězi od státu by nám to vůbec nevystačilo, proto se musíme spoléhat na operační programy a granty, které nám pomáhají zajistit potřebné vybavení a pomůcky. Díky těmto šablonám a alternativním zdrojům financování dokážeme pokrýt i další aktivity, které by jinak nebyly možné.“*

Škola je tak nucena spoléhat se na alternativní způsoby financování. Dle paní ředitelky by peníze od státu nepokryly všechny potřebné výdaje. Dodala také, že s granty a fondy, které jsou pro školu dostupné, si však vystačí a nakoupí i modernější pomůcky do výuky. Kromě financování paní ředitelka, ale i ostatní respondenti hromadně zmiňovali problémy s prostory školy, které jsou často nedostatečné.

Rodič 1: *„Malotřídní škola má méně financí, což se projevuje i v omezeném počtu kroužků. Navíc, rozvržení pracovní doby a dojíždění mohou být pro rodiče problémem.“*

Značnou nevýhodou, která se u respondentů obecně opakovala, byl nedostatek mimoškolních aktivit pro děti. Škola nemá prostory pro uskutečňování kroužků. Děti jsou tak nuceni na kroužky dojíždět do blízkého města, většinou navštěvují lidovou uměleckou školu, která se aktuálně nachází nejbližší. O materiálních nevýhodách se zmiňují jak rodiče, tak i absolventi:

Absolventka 2: *„I když jsme byli doma a škola blízko, materiální omezení – například nedostatek prostoru nebo chybějící moderní vybavení. To byla nevýhoda, která se dotkla i možností pořádání dalších aktivit.“*

Můžeme tedy říci, že obecnou nevýhodou malotřídních škol jsou nedostatečné prostory. Konkrétně malotřídní škola v Přepychách se potýká s tím, že nemají tělocvičnu. To pedagogům komplikuje jejich práci. Tento problém řeší tak, že pedagog musí klasickou třídu přizpůsobit

tomu, aby v ní mohli žáci cvičit. Malé prostory jsou také důvodem, proč malotřídní škola nemůže žákům nabídnout mimoškolní aktivity. Malé prostory znesnadňují konání kroužků ve škole, a tak děti musí dojíždět do jiných institucí, které tuto možnost nabízí.

Dalším negativem mohou být i předsudky, které někteří jedinci vůči malotřídním školám mohou mít.

Pedagog: *„Nevýhodou může být i to, že jsou malotřídní školy podceňovány, mnozí je neberou jako klasickou školu, berou je jako něco méněcenného nebo jiného a někdo by své dítě do malotřídní školy nedal.“*

Jak již bylo jednou zmíněno v přechozí kapitole ohledně adaptace žáků na nové prostředí, jistou nevýhodou mohou být právě i určité nálepky, které může mít malotřídní škola nebo i žáci, kteří se na malotřídní škole vyučují:

Rodič: *„Celou základní školu jsme pořád byli ti z vesnice, co tam nastoupili až dýl, protože ostatní se vlastně znali od mateřské školy a šli společně až do té osmičky. Takže s tímto jsme se potýkali, ale nakonec jsme zapadli.“*

Mimo to se stejně jako na jiných školách může i v malotřídce objevit šikana nebo jiné nepříjemnosti, které mohou zážitky ze školních let poznamenat.

Absolventka 3: *„Já úplně nevnímám malotřídky jako něco špatného, jenomže ta má zkušenost prostě nebyla dobrá. Kdyby se nestala ta situace se šikanou, tak si myslím, že by to bylo super pro mě, že přesně to je místo, kde se cítím komfortně. Jen bohužel touto zkušeností, se ten názor u mě zhoršil.“*

Absolventka blíže popisovala své negativní zkušenosti, kdy nejprve sama netušila, že se jedná o šikanu a snažila se tento problém nedávat najevo, aby se situace nezhoršila. Tato situace trvala několik let a bohužel pro absolventku se tento problém nikdy úplně nevyřešil. Stejně tak absolventka vidí i možnou nevýhodu malotřídek v malém počtu pedagogů. Její osobní zkušenost byla následující:

Absolventka 3: *„Já si myslím, že jsem byla docela ráda, že nás tam bylo takhle málo, pro mě to znamenalo míň lidí, ze kterých mít strach, jen bych brala více učitelů. To mě vadilo, že těch učitelů jsme měli fakt takto málo, byly tři myslím. Když mi někdo nesedl, tak jsem měla smůlu.“*

Jistou nevýhodou malého počtu pedagogů může být i fakt, že někomu styl učení pedagoga nebo pedagog celkově nesedne. Jak absolventka uváděla nevyhovoval ji konkrétní pedagog, což

může na malotřídní škole být problémem. Respondentka dále hovořila o dalších zkušenostech s pedagogy na malotřídní škole, které byli již pozitivní.

I další z respondentů udává tento fakt, jako negativum:

Rodič 2: *„Třeba moje děti jsou takové citlivější, takže když tam pak byl učitel, který opravdu na něco kladl nároky a dětem to nešlo, tak bylo zle. To byl takový asi největší problém, ale jinak žádné velké problémy, které bychom museli řešit.“*

Kromě toho můžeme do nevýhod zahrnout i problémy se soustředěním při výuce v kombinovaných třídách, pro některé jedince se jednalo o problém, který je provázel po celou dobu studia v malotřídní škole.

Absolventka 3: *„Pro mě bylo těžší se soustředit. Bylo toho na mě hodně, co se v té třídě dělo a řešilo.“*

7.6.7. Osobní pohled na školu a vzdělávání

Ředitelka: *„Škola pro mě není jen práce, ale i součást mého života. Když vidím, jak se děti rozvíjejí, mám pocit, že jsme vytvořili prostředí, ve kterém se každý cítí bezpečně a podporovaně. Mým dlouhodobým cílem je udržet tuhle úroveň, protože mi dává radost.“*

Rodič 1: *„Mám na tuto školu jen pozitivní vzpomínky. Díky individuálnímu přístupu a přátelské atmosféře se děti připravují na život mnohem lépe, než bych očekávala v tradiční velké škole. To mi dává pocit, že jsme vybrali správně.“*

Absolventka 1: *„Celkově mám velmi pozitivní vzpomínky na malotřídní školu. Bylo to období, kdy jsme si navzájem pomáhali a každý dostal tu péči, kterou potřeboval. Díky tomu mám pevný základ, na kterém stavím i dnes. To bylo to nejlepší, co jsme mohli zažít.“*

Absolventka 2: *„Určitě bych doporučila malotřídku pro malé děti, protože jsou pořád malé a naučené ze školky si hrát. A naše paní učitelka si s námi pořád jakoby hrála, i když nás vlastně učila. Prostě jsem tam chodila ráda.“*

7.7. Shrnutí hlavních zjištění

V této části shrnuji celková zjištění, která jsem získala z rozhovorů s respondenty. Rozhovorů bylo provedeno celkem osm. Šlo o rozhovor s paní ředitelkou (která zároveň vyučuje), paní učitelkou, dvěma rodiči, kteří měli své děti v malotřídní škole, a čtyřmi absolventy malotřídních škol. Data získaná z rozhovorů jsem analyzovala pomocí tematické analýzy.

První výzkumná otázka se týkala prostředí malotřídní školy, zajímalo mě zejména to, jak respondenti vnímají kolektiv či vztahy v malotřídní škole. Své otázky jsem také směřovala na méně početné kolektivy žáků a zaměstnanců školy a jak respondenti tyto kolektivy vnímají.

Celkově se respondenti shodovali v názoru, že méně početné třídy i menší počet zaměstnanců školy vytváří rodinnou až přátelskou atmosféru. Většina respondentů se ve škole cítila „jako doma“, protože měli možnost se navzájem poznat v podstatě se všemi žáky ve škole. Jistá výhoda je to zejména i pro pedagogy, jak paní ředitelka i paní učitelka s dlouholetou praxí uvedly, že je pro ně velkou výhodou menší počet dětí, a i když případně nějakého žáka neučí, stejně ho velmi dobře znají. Pedagogům tak toto prostředí poskytuje dobrý přehled o veškerém dění nejen ve třídě, ale i v celé škole. Respondenti také uvádí, že tyto blízké vztahy byly, nebo aktuálně stále jsou, udržovány i mimo školu, která se nachází ve venkovském prostředí.

Následně jsem se respondentů ptala na vyučování ve smíšených třídách, kde se vyučuje rozdílné učivo v jedné třídě. Respondenti uváděli, že pro ně příchod do malotřídní školy byl v tomto ohledu nepřehledný a trvalo, než si zvykly na tento způsob vyučování. Těžké pro ně bylo se zpočátku zorientovat a vůbec soustředit na svou práci, aniž by sledovali to, co aktuálně dělá druhý ročník. Zde se zkušenosti lišily, někteří absolventi si zvykly na tento styl výuky a v dalších letech jejich studia jim již nedělal potíže. Některým absolventům ale přišla výuka nepřehledná a dělalo jim potíže soustředit se na svou práci. Výuka v kombinovaných třídách vyžaduje i pečlivou přípravu pedagogů, kteří jak z rozhovorů zaznělo, si práci musí předem dobře rozvrhnout. Důležitá je také práce s časem. Nemohou se věnovat jedné třídě celou vyučovací hodinu, ale svůj čas si musí pečlivě naplánovat, aby každé třídě věnovali stejnou dobu z vyučovací hodiny. Přesto respondenti uvádí, že díky výuce ve smíšených třídách získali důležité dovednosti do života, naučili se vzájemné spolupráce, samostatnosti nebo také umět respektovat druhého.

Moje další otázka cílila na přístupy pedagogů k žákům na malotřídní škole. Pedagogové, absolventi i rodiče uvedli, že je znát menší kolektiv dětí ve třídě, díky čemu se pedagog může dětem věnovat více individuálně. Někteří respondenti uváděli, že individuální péče byla znát

zejména na malotřídní škole, někteří uvedli, že se poté potýkaly s problémy při přestupu na druhý stupeň základní školy. Ve třídě bylo značně více žáků a pedagog se každému nemohl tolik věnovat, na což žáci z malotřídní školy nebyli zvyklí.

Touto otázkou jsem navázala na to, jak respondenti vnímají adaptaci žáků na nové prostředí. Jedná se o velmi individuální událost pro každého jedince. Respondenti uváděli, že pro ně byl přechod zpočátku šok, protože nebyli zvyklí na třídy s tolika žáky. Adaptace na nové prostředí se pak lišila u každého jedince. Někteří absolventi se přizpůsobili novému prostředí poměrně rychle a bez větších problémů, pro některé to nebylo tak lehké. Absolventi zmiňovali i ztrátu rodinné atmosféry a přátelského prostředí, které znali z malotřídní školy. Někteří uváděli, že je zpočátku nový kolektiv odmítl přijmout mezi sebe.

Dále jsem se zaměřila na výhody a nevýhody malotřídní školy. Z pohledu respondentů můžeme shrnout v celkových výhodách právě menší kolektiv, díky němu i možnost individuální péče a dostatečné podpory pro žáky. Do toho můžeme zahrnout i bezproblémovou komunikaci, o které respondenti často mluvili a také schopnost rychle a efektivně řešit vzniklé konflikty. Jako jistou výhodu respondenti uváděli i blízkost školy k jejich domovu. Malotřídní školy se zpravidla nacházejí ve vesnickém prostředí, kde si je místní komunita bližší. Právě nedostatek prostor můžeme zahrnout do celkových negativ malotřídní školy. Omezení místa se také projevuje například nedostatkem mimoškolních aktivit, které by mohla malotřídní škola nabízet. Z praktického hlediska se malotřídky potýkají i s finančním omezením. Do celkových nevýhod malotřídní školy bychom mohli řadit i jisté nálepky, které malotřídní škola může mít.

Mým cílem bylo zjistit, co si absolventi, rodiče, pedagogové nebo ředitelé, myslí o malotřídní škole. Především mi šlo o to, zjistit výhody a nevýhody malotřídní školy. Pokud shrneme údaje, které jsem získala z rozhovorů, vidíme, že malotřídní škola má své nedostatky a problémy, se kterými se potýká. Má ale i své pozitivní stránky a ty u respondentů převažovaly.

7.8. Diskuse

Z provedeného výzkumu vyplývá, že respondenti pohlíží, díky své vlastní zkušenosti, na malotřídní školy převážně pozitivně. Překvapivá byla i pro mě samotnou častá zmínka o rodinné atmosféře nebo rodinném či přátelském kolektivu, jak dětí, tak i dospělých. Rodinnou atmosféru zmínili všichni respondenti, i ti kteří neměli dobré zkušenosti s malotřídní školou. Z hlediska prostředí byl dále nejčastěji zmiňován menší kolektiv, který se projevuje u lepší kooperace žáků, ale i lepšími vztahy na malotřídní škole. Pedagogové uvedli, že menší pracovní kolektiv jim také vyhovuje více, protože se všichni více znají a navzájem se podporují. Tomu jistě napomáhá i venkovské prostředí, ve kterých se malotřídky nejčastěji vyskytují. Paní učitelka v rozhovoru uvedla jako výhodu i blízké spojení s přírodou, které mají vesnické děti na malotřídní škole k dispozici, spíše než děti ve velkoměstech. Zajímavé bylo například to, že během přírodopisu chodí do přírody poznávat stromy nebo květiny. V zimě zase využívají místní rybník, na kterém bruslí. Souznění s prostředím, ve kterém se malotřídky nachází je patrné. Výhodou pro žáky i rodiče jsou i blízké vztahy v obci. Všichni se lépe znají, a to platí zejména u pedagogů, pro které je výhodou to, že v malotřídní škole osobně znají každého žáka i jeho rodiče. Kromě toho jsou tyto dobré vztahy udržovány i mimo školu.

Menší počet žáků rozhodně přispívá k větší přehlednosti o tom, co se ve škole aktuálně děje. V případě problémů, které mohou nastat, má pedagog větší šanci tento problém zachytit včas, aniž by ve třídě vznikla šikana. Není ovšem pravidlo, že by se šikana na malotřídní škole nevyskytovala, jak z rozhovorů s absolventy vyplynulo i v malotřídní škole se může objevit šikana. Pro některé děti může být náročná situace ohlásit. Nutno podotknout, že šikana, o které se zmiňuje jedna z absolventek, probíhá v době, kdy ještě šikana nebyla tolik probírané téma a nebyla tak řešena jako je tomu dnes.

Překvapilo mě, kolik respondentů vidí výuku ve smíšených třídách pozitivně. Pouze jedna respondentka v rozhovoru uvedla, že jí po celou dobu studia dělalo problém soustředit se na svou práci. Ostatní měli problémy zejména v první třídě, kdy prostředí a způsob výuky malotřídní školy teprve objevovali. Sama jsem měla možnost zažít vyučování v kombinovaných třídách a z vlastní praxe vím, že pro pedagogy se nejedná o lehkou práci, kterou by zvládli bez přípravy. Důležitost pečlivě si připravit vyučovací hodiny zmiňovaly obě paní učitelky v rozhovorech. Hlavní faktor zde mohou být specifické poruchy učení nebo poruchy pozornosti, které žákům znesnadňují výuku. V tomto případě může žákům prostředí připadat rušivé. Zajímalo mě, jak tyto situace pedagogové řeší. Paní ředitelka i paní učitelka shodně uvedly, že využívají například sluchátka pro děti s poruchou pozornosti nebo zadávají

individuální práce, což mi přijde jako skvělý způsob, jak těmto dětem v kombinovaných třídách pomoci.

Zajímavé pro mě bylo slyšet, co vše si absolventi z výuky ve smíšených třídách odnesli. Hovořili často o samostatnosti, kterou se zde naučili, schopnost soustředit se na svou práci v rušivém prostředí, vzájemná spolupráce napříč ročníky, navázání přátelských vztahů a další užitečné dovednosti.

Vyučování spojených ročníků je opravdovou výzvou pro učitele, což rozhovory s pedagogy pouze potvrzují. Jak zmiňuji i v praktické části, pedagogové, kteří vyučují v kombinovaných třídách, musí umět improvizovat a dobře si rozvrhnout čas. Přesně o těchto schopnostech hovořily paní učitelky.

V adaptaci žáků na nové prostředí samozřejmě záleží, ze kterého prostředí žák přichází a do jakého nového prostředí se adaptuje. Myslím si, že se jedná o velice individuální věc každého jedince. Jak z rozhovorů vyplynulo, někteří neměli žádné problémy s adaptací, jiní uvedli, že začleňování do nového kolektivu bylo náročnější. Hlavním důvodem, proč jsem respondentům tuto otázku pokládala, bylo zjistit, jak děti z malotřídních škol zvládají přechod na školu s výrazně větším počtem žáků. V malotřídní školách bývá běžné, že se celkový počet dětí pohybuje kolem třiceti až padesáti, ale ve větších městských školách, se tento počet pohybuje okolo několik desítek až stovek žáků. Děti, které pak z malotřídky přechází do měšťanské školy, si najednou musí zvykat na třídy s větším počtem žáků. Zajímalo mě tedy, zda je pro žáky náročné být ve větším kolektivu, ve kterém se jim pedagog nemůže tolik věnovat. Z rozhovorů vyplynulo, že absolventi cítili ztrátu rodinné atmosféry. V prostředí malotřídní školy dobře znali každého pedagoga i spolužáka, ale při přechodu do jiné školy, mohou mít žáci problém adaptovat se na nové prostředí. Žákům může nějakou dobu trvat, než si zvyknou na způsob výuky, protože doposud znali jen výuku v kombinovaných třídách. Mohou se potýkat i s problémy se začleněním, jak i absolventka uvedla, po celou dobu studia na druhém stupni, byli žáci, kteří přešli z malotřídní školy, označeni jako „*ti z vesnice*“

Někdo může malotřídku chápat jako nemoderní nebo neprestižní školu, což samozřejmě v dnešní vyspělé době není pravda. Malotřídky se způsoby vyučování i metodami rovnají klasickým školám.

Výzkum mi poskytl mnoho informací ohledně malotřídních škol a jejich funkce. Rozhovory s respondenty byly přínosné. Díky kvalitativnímu výzkumu jsem měla možnost provést hlubší rozhovory, které byly obohaceny o vlastní zkušenost a pohled respondentů na malotřídní školy.

Horší byla časová náročnost, která výzkum znesnadnila. Kvůli tomu jsem mohla pracovat pouze s menším výzkumným vzorkem. Chtěla jsem zejména přiblížit, jak jsou v dnešní době malotřídní školy vnímány, a proto jsem oslovila absolventy, pedagogy i rodiče, aby mi poskytli širší perspektivu a jiný pohled na malotřídky. Výzkum by mohl jedincům, kteří přesně neví nebo nemají zkušenosti s výukou v malotřídní škole, pomoci pochopit, jak tato instituce funguje. Možná může pomoci předejít i negativním předsudkům vůči venkovským školám.

ZÁVĚR

Práce pojednává o malotřídních školách z hlediska jejich fungování jako běžné školní instituce. V teoretické části byla zmíněna charakteristika a vymezení rozdílu mezi pojmy malotřídní a málotřídní škola. Práce také pojednává o historickém pojetí malotřídních škol a zejména pak vymezuje jejich aktuální problematiku. Dále se zaměřuje na pedagoga a jeho úlohu v malotřídní škole. V poslední teoretické části je nastíněn obraz žáka v malotřídní škole.

Cílem práce bylo blíže charakterizovat malotřídní školy, zaměřit se na jejich pojetí a funkci v minulosti a dnes. Blíže nastínit možné rozdíly vzdělávání v malotřídní škole a klasické škole. Přiblížit celkový obraz malotřídek veřejnosti, z hlediska jejich specifické výuky, nastínit jejich problematiku, ale zmínit i negativa a pozitiva malotřídních škol. Praktická část práce ukázala zajímavé poznatky a osobní zkušenosti respondentů s malotřídní školou. Pomocí kvalitativního výzkumu, metodou rozhovorů, se podařilo získat odpovědi na stanovené výzkumné otázky. Ty pojednávaly především o vztazích a atmosféře v malotřídní škole. Zaměřovaly se také podrobně na výuku v kombinovaných třídách. Dále na možné přístupy pedagogů k žákům na malotřídní škole, zejména přizpůsobení výuky na malotřídní škole podle potřeb žáků. Výzkumné otázky se týkaly také adaptace žáků, jak obtížný pro ně byl přechod z menšího kolektivu malotřídní školy do většího kolektivu. Zaměřují se také na hlavní výhody a nevýhody malotřídních škol z pohledu respondentů. A v neposlední řadě cílí na osobní poznatky a pohled na malotřídní školy a vzdělávání, které tyto školy nabízejí.

Na základě výsledků praktické části výzkumu bylo zjištěno, že převážná část respondentů vnímá období strávené v malotřídní škole pozitivně a považuje tento typ vzdělávání za kvalitní a plnohodnotný. Přesto některé odpovědi naznačují, že se absolventi malotřídních škol setkali s předsudky či odlišným vnímáním ze strany okolí. Z výzkumu vyplynulo, že menší kolektiv na malotřídní škole umožňuje pedagogům přistupovat k výuce více individuálně. Mimo jiné se v malotřídní škole utváří přátelská až rodinná atmosféra, hlavně díky menšímu kolektivu.

Tato práce může poskytnout i užitečný pohled na malotřídní školy jedincům, kteří o jejím fungování a způsobech výuky nejsou obeznámeni. Díky provedeným rozhovorům s absolventy, rodiči, pedagogy i ředitelkou školy práce poskytuje obecný náhled na malotřídní školy z více perspektiv. Umožňuje tak čtenářům vytvořit si podrobnější obraz o malotřídní škole.

Budoucí výzkumy by se mohly zaměřit na porovnání kvality výuky malotřídních škol v různých regionech a blíže zkoumat jejich způsoby výuky, přístupy pedagogů či způsoby financování.

Věnovat by se také mohly podrobněji roli učitele v malotřídní škole, o které se příliš nehovoří na vysokých školách, kde se budoucí pedagogové připravují na svou profesi.

Tato práce přispívá nejen k hlubšímu pochopení fungování malotřídních škol v současné době. Výsledky ukazují, že malotřídní školy nejsou pouze školní instituce, ale jsou také místem, které může žákům poskytnout větší podporu, učí je vzájemnému respektu, spolupráci i samostatnosti. Jsou to instituce, ve kterých pedagogové čelí různým výzvám, přizpůsobují výuku dětem a vytvářejí přátelskou atmosféru. Malotřídní školy jsou důkazem toho, že kvalitní vzdělávání není otázkou velikosti školy, ale přístupu a lidskosti. Záleží pouze na pedagogovi, jak dokáže s dětmi pracovat, zaujmout je a správně je motivovat, aby každý žák zažil svůj pocit úspěchu a stal se plnohodnotnou součástí kolektivu. A právě tyto zkušenosti, hodnoty i vztahy, si žáci z malotřídní školy odnášejí do života.

POUŽITÁ LITERATURA

KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Tvorba školního vzdělávacího programu krok za krokem - s pedagogickým sborem*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4063-7.

PRŮCHA, Jan. *Alternativní školy a inovace ve vzdělávání*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-7178-999-4.

PRŮCHA, Jan; JANÍK, Tomáš a RABUŠICOVÁ, Milada (ed.). *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.

PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.

TRNKOVÁ, Kateřina; KNOTOVÁ, Dana a ŠKARKOVÁ, Lucie. *Málotřídní školy v České republice*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-204-8.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.